

3. Partitiivi

Kognitiivinen esitys. Kognitiivisessa esityksessä huomio kohdistuu sijojen merkityksiin eli millaista entiteettiä se osoittaa.

Predikaatio hahmottaa aina jonkin entiteetin suhteessa johonkin taustaan. Entiteettejä on kolmentyyppisiä: 1) olio, 2) ei-ajallinen suhde, 3) prosessi (ajallinen suhde), tausta taas vaihtelee monin eri tavoin. Predikaatio voidaan ymmärtää ikkunaksi, josta näkyy sekä hahmotettu entiteetti että tausta. (Leino kutsuu tätä ikkunaa predikaation **vaikutusalaksi**.)

Substantiivi hahmottaa siis olion. Nämä oliot voidaan jakaa kahtia sen mukaan, onko olio rajattu predikaation vaikutusalassa (kokonaisuus) vai ei (aine). Myös abstraktitarkoitteiset substantiivit ovat samalla tavalla jaottomia tai jaollisia.

Jaollisuus ja jaottomuus ovat substantiivin luontaisia ominaisuuksia. Kielellisessä ilmauksessa tällainen substantiivi esiintyy aina nominilausekkeessa. Tällöin sen hahmottaman olion rajattuus osoitetaan sijataivutuksen avulla. Esim. *mänty* ja *kirja* voivat osoittaa paitsi rajattua oliota myös rajaamatonta (1), siis eräänlaista ainetta. Ja vastaavasti *jää* ja *rauta* voivat ilmaista rajatun olion, kokonaisuuden (2):

- (1) *Tätä kirjaa on jo saatavissa.*
Kaappi on mäntyä.
- (2) *Jää helisee lasissa.*
Hänellä on rauta kädessään.

Nominatiivi ilmaisee aina rajattua ja partitiivi rajaamatonta oliota.. Kun sijapäätte voi liittyä yksikkö- ja monikkovartaloon, saadaan neljä vaihtoehtoa.

Tilanne muuttuu, kun siirrytään objektin sijan määräytymiseen. Partitiivi ilmaisee rajaamattomuutta, mutta rajattuuden ilmaisimena on nyt akkusatiivi (nominatiivi tai genetiivi). Akkusatiivilause esittää prosessin kokonaisuutena, partitiivilause vain ikäänkuin väläyksen siitä.

- (3) a. *Jussi söi mustikan – mustikkaa.*
b. *Metsästäjä ampui jäniksen – jänistä.*
c. *Kissa latki maidon – maitoa.*
d. *Maija luki kirjan – kirjaa.*

Ne perusteet, joiden mukaan puhuja ratkaisee tilanteen rajattuuden, vaihtelevat monin tavoin.

- (4) a. *Mies vaihtoi pukua.*
b. *Äiti käytti lasta lääkärissä.*
- (5) a. *Laiva muutti suuntaa.*
b. *Vahtimestari siirsi tuolia.*

Neljä tekijää: 1) substantiivin **jaottomuus - jaollisuus**, 2) jaollisen substantiivin **määräisyys - epämääräisyys**, 3) substantiivin **rajattuus - rajattomuus**, 4) substantiivin luku: **yksikkö - monikko**.

Lisää subjektin kysymyksiä

Subjekti edustaa predikaatin semanttisesti ja kieliopillisesti keskeistä argumenttia, ykkösargumenttia. (Kakkos- ja kolmosargumenteiksi voidaan sanoa verbin muita argumentteja: objekti, täydennykset, attribuutti jne.).

Subjektia luonnehditaan usein semanttiselta rooliltaan tekijäksi eli agentiksi. Tämä merkitsee sitä, jos verbillä on todellinen tekijäargumentti, se edustaa suomessa melkein asina subjektia. Mutta tämä ei aina ole luontevaa: *Puu kaatui. Äiti sai kukkia.* Ykkösargumentilla on toinenkin tyypillinen rooli: *Minä pelkään, palelen.* (kokija) Sekä tekijän että kokijan roolit edellyttävät elollisuutta.

Subjektin sijanvalinta: nominatiivi/partitiivi

Finiittiverbi voi kongruoida vain nominatiivimuotoisen subjektin kanssa.

Lapset leikkivät puistossa.

*Puistossa leikkii (*leikkivät) lapsia.*

Me emme silloin vielä olleet olemassa.

*Meitä ei (*emme) silloin vielä ollut olemassa.*

Partitiivisubjektin esiintymisehdot

1) Jaollisuus

Partitiivia käytetään **jaollisista indefiniittisistä subjekteista**, nominatiivia muista.

1a. Nominatiivi, jos viitataan jaottomaan tarkoitteeseen:

Komerosta löytyi rotta. [jaoton yksikkö]

Komerosta löytyi vanhat saappaat. [jaoton monikko]

Komerosta löytyi vanhoja saappaita. [jaollinen monikko]

1b. Partitiivi, jos viitataan jaolliseen tarkoitteeseen mutta ei tyhjentävästi. Tyhjentävä viittaus tarkoittaa koko paljouteen tai joukkoon viittaamista:

Elsalta oli jäänyt ammeeseen vettä. [ei tyhjentävä]

Vesi oli jäänyt ammeeseen Elsalta. [tyhjentävä]

Pihalle ilmestyi naapurin poikia. [ei tyhjentävä]

Pihalle ilmestyivät naapurin pojat. [tyhjentävä]

Bussilinjoja muuttuu Espoossa. [ei tyhjentävä]

Bussilinjat muuttuvat Espoossa. [tyhjentävä]

2. Verbin laatu

2a. Predikatiivin subjekti on yleensä nominatiivissa

Joutsenet ovat mustia tai valkoisia.

Pojat ovat poikia.

Eksistentiaalilauseen subjekti partitiivissa:

Joutsenia on (olemassa) mustia ja valkoisia.

2b. Transitiviverbin subjekti ei yleensä ole partitiivissa, eikä partitiivisubjekti yleensä käy, jos lauseessa on objekti:

**Lentäjiä saa palkintoja.*

Lentäjät saavat palkintoja.

**Lapsia pitää nakeista.*

Lapset pitävät nakeista.

Poikkeus kvanttorilause: *Muutamia opiskelijoita kyseli lomakkeita.*

2c. Joidenkin verbien merkitys on sellainen, että se estää partitiivisubjektin käytön:

Miehet epäonnistuivat kisoissa.

Pojat pelästyivät.

Ihmiset vanhenevat.

Partitiivisubjektia sallivia verbejä (*olla, olla olemassa*):

Vettä tuli ~ valui ~ virtasi ammeeseen.

Aarniometsässä näkyi ~ vilisi ~ kuhisi liskoja.

Tammia kasvaa ~ esiintyy Etelä-Suomessa.

3a. **Kielto.** Jaotonkin substantiivi voi olla partitiivissa, jos lause on kielteinen (*olla, tulla, näkyä, kuulua*). Jaollinen voi aina olla kiellon yhteydessä partitiivissa:

Meille ei tullut tänään lehteä.

Annaa ei vain näkynyt eikä kuulunut.

Kielteiset kvanttorit: *kukaan, mikään, yhtään*

Pihalla ei leiki yhtään lasta.

Katiskassa ei ollut haukea. ~ ei ollut hauki (vaan lahna)

Subjektin valinta vaihtelee semanttisesti lähes samalla tavalla kuin objektin valinta, näin subjektin ja objektin välinen ero on suomessa epätarkka.

Eksistentiaalilauseet. Subjekti on tai voisi olla partitiivissa. Subjekti on epämääräinen.

Engl. *There is/are ...*, ruots. *Det är/sitter...*, norj. *Det er/står...*

Suomen eksistentiaalilauseet eivät ole aivan näin tarkkarajainen kategoria.

Keskeiset ominaisuudet:

a) paikallissijainen täydennys (Lok), verbi ja subjekti

b) järjestys: Lok - V - S

c) subjekti on partitiivissa, jos tämä on mahdollista (jaollinen, kielteinen)

d) verbin inkongruenssi

e) verbin merkitys on eksistentiaalinen: *olla, tulla, syntyä, kuulua, näkyä, löytyä, sattua, tapahtua, esiintyä, aiheutua, ilmetä, jäädä*

f) subjekti on indefiniittinen ja yhteydessään uusi (rema).

Maassa oli vielä lunta, mutta puiden oksissa näkyi jo isoja silmuja.

Omistusrakenne on e-lauseiden alatyyppejä.

Minulla on kissa. Minulla ei ole kissaa.

Objektin kysymyksiä

Objekti edustaa argumenttia, jonka semanttista roolia on tapana luonnehtia niin, että toiminta kohdistuu johonkin.

voidella leipä voilla

voidella voita leivälle

pistellä kinkkua haarukalla

pistellä kinkkuun neilikoita

pistellä harukalla kinkkuun reikiä

Kussakin lauseessa kuvataan jokseenkin samaa tai samantapaista tilannetta, mutta lauseet eroavat keskenään objektin valinnan suhteen. Objektin tunnistaakin parhaiten sijavalinnasta. Objektiksi voidaan siis määritellä sellainen **argumentti, jonka muoto vaihtelee nominatiivin, partitiivin ja genetiivin välillä.**

Objektin muoto

Akkusatiivi ja partitiivi

- **Pronomineilla** on vain yksi sijamuotovaihtoehto: *minut, sinut, hänet* jne.
- Monikolliset substantiivit samoin: *talot, kirjat; puolet, loput*
- **Monikossa** subjekti ja objekti eivät erotu toisistaan: *Tytöt huomasivat pojat.*
- Lukusanojen yksikössä nominatiivi ja akkusatiivi eivät myöskään: *Kaksi sai kolme.*
- **Yleensä objekti kuitenkin tarvitsee eri päätteen.**
- Irrallinen infinitiivi (sanakirjoissa): *lähettää kirje, antaa käsky*
- Nesessiivirakenne: *Sinun pitää lähettää kortti.*
- Imperatiivin 1. ja 2. p.: *Lähetä ~ lähettäkää ~ lähettäkämme kortti!*
- Passiivi: *Kortti lähetetään ylihuomenna.*

Objektin sijanvalinta: akkusatiivi(/nominatiivi)/partitiivi

Partitiiviobjektin edellytykset:

1. Kielto on vahvin:

*Mikko ei saanut haukea. *Mikko ei saanut hauen (vaan lahnan).*

Kuitenkin: *Eiköhän pidettäisi pieni tauko.*

Kielteinen vastaus edellyttää partitiiviobjektia: *Maksaako tämä mitään?– Ei.*

2. Aspekti:

Resultatiivisuus t. **aspektuaalinen rajattuus**: toiminta, prosessi ilmaistaan loppuun viedyksi; objektin kohtaa tilan, sijainnin tai olomuodon muutos –
irresultatiivisuus t. **aspektuaalinen rajattomuus**, jos ei niin käy:

Pankkiryöstäjä ampui poliisin ~ poliisia.

Mitä sinä teet? - Katson vaan uutisia. [praesens]

Mitä sinä teet? - Katson vaan uutiset. [futurum]

Partitiiviobjekti:

- tunne- ja mielitiloilla ei ole rajaavaa pätepidettä: *rakastaa, pelottaa, merkitä*
- koskettamisverbit (halaamisesta lyömiseen): *Pieksin häntä kunnolla.*
- toiminta koostuu useammista teoista, tapaa, taipumusta, ammattia ilmaisevissa lauseissa: *kerätä postimerkkejä, polttaa tupakkaa, johtaa firmaa*

Akkusatiiviobjekti:

- punktuaaliset tapahtumat ovat rajattuja: *löytää, huomata, oivaltaa, pudottaa*
- muut tilaverbit järjestyvät akkusatiivilla: *Olen tuntenut Ilonan jo vuoden.*

Partitiivi- tai akkusatiiviobjekti:

- prosesseilla ja suorituksilla voi olla tai olla olematta luontainen raja:

Silitin paidan - ~ paitaa (kun puhelin soi). (prosessi on kesken)

- tulosta ilmaisevat määritteet rajaavat prosessin:

Ajan autoa ~ auton talliin. Mutta: Olen rakastanut Teidät rappiolle.

Vaihtelua ilman erikoista syytä:

Annahan tänne sitä tuhkakuppia ~ se tuhkakuppi. (olen valmis palauttamaan)

Lyhensin hamettani ~ hameeni. [prosessi - tulos]

3. Prosessi voidaan katsoa loppuun viedyksi mutta verbi saada silti partitiiviobjektin, jos **objekti on jaollinen** ja sillä tavalla ei-tyhjentävästi käsitelty:

*Löysimme seinästä hometta (~*rakoa).*

*Hokasasin Elsassaa uusia piirteitä (~ *uutta piirrettä).*

Predikatiivin kysymyksiä

Predikatiivilla on predikoiva funktio. Se esiintyy tavallisesti kopulan kanssa predikaaattina: *Tuoli on vahva. – Kahvi on vahvaa.*

Tytön silmät ovat siniset. – Suomalaiset ovat rehellisiä.

Laukku on Kaisan.

Myös muut sijat voivat olla predikoivassa funktiossa:

Matti on ollut sairaana. Luulin sinua järkevämmäksi. Pidin sinua järkevempänä.

Predikatiivin sijanvalinta: nominatiivi/partitiivi

Predikatiivi on adjektiivi tai substantiivi. Mukana on *olla*-verbi.

a) Vaihtelemattomat, b) vaihtelevat predikatiivit

a) Vaihtelematon predikatiivi

Genetiivi: *Laukku on Kaisan. Laukut ovat Kaisan.*

Partitiivi:

- ryhmään, alueeseen kuuluminen: *Hän on samaa sukua kuin..., He ovat ...*

- materiaalin predikatiivi: *Tämä veitsi on ruostumatonta terästä, Nämä veitset ...*

- idiomaattisia: *Hän on samaa mieltä. He ovat ...*

b) Vaihteleva predikatiivi

- Riippuu subjektista: jaollisen subjektin predikatiivi on partitiivissa ja jaottoman nominatiivissa.

Kahvi on vahvaa ja kuumaa. [SUBJ jaollinen, yks.]

Tuoli on vahva ja vihreä. [SUBJ jaoton, yks.]

Tuolit ovat vahvoja ja vihreitä. [SUBJ jaollinen, koska mon.]

- Abstraktisubstantiiveista osa mielletään jaollisiksi, osa jaottomiksi:

*Kehitys on nopeaa. Kehitys on prosessi. Prosessi on nopea (~*nopeaa).*

*Syöminen on ihanaa (~*ihana). Syöminen on rakkauden korvike.*

Syöminen on itspetosta. Syöminen on rikos!

Kyse on siitä, että predikatiivi ja sen subjekti ovat jaollisuudeltaan samanlaiset; jos ei muuten, ne "pakotetaan" sellaisiksi, sillä sanat ovat aika joustavia.

- Monikollisen subjektin predikatiivi on tavallisesti partitiivissa:

Suomalaiset ovat rehellisiä. ONaiset ovat petollisia.

Pluratiivi ja tilapäspluratiivisanat saavat nominatiivipredikaatin:

Tytön silmät ovat tummat. Farkut ovat kalliit. Silmälasit ovat muoviset.

Hiukset ovat tummat. Häät olivat komeat.

Tulkinta voi olla pluratiivinen tai tavallinen:

Portaat olivat jyrkät ~ jyrkkiä.

- Subjektina lause tai infinitiivirakenne, predikatiivin sijanvalinta on adjektiivikohtainen

Oli hyvä ~ paha... – Oli ikävä ~ ikävää, kiva ~ kivaa, jännä ~ jännää... –

On vitsikästä, luonnollista, todennäköistä...

- samoin impersonaalisissa predikatiivilauseissa: *On kylmä ~ kuuma ~ hyvä.*

On viileätä ~ mukavaa ~ kamalaa ~ ~ kurjaa.

Koska predikatiivi luonnehtii subjektia, molemmat tulkitaan jaollisuudeltaan

samanlaisiksi, mutta: *Työtoverit ovat minulle suuri ongelma. – Uutiset ovat hyvää*

ajanvietettä. – Adverbit eivät ole tarkkarajainen kategoria.

Kongruoimaton predikatiivi voi olla vain substantiivi, ei adjektiivi!